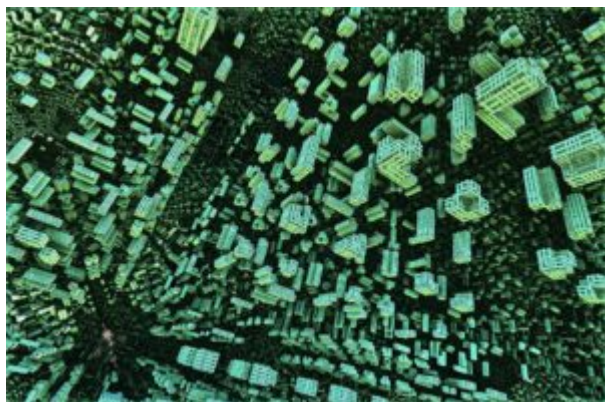

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (της Ιωάννας Μουτσοπούλου)

*(1ο μέρος: Μία παρέκκλιση .
Διαβάστε το 2ο μέρος : «Το
διαδίκτυο και ο αυτοματισμός»*

Η δημοκρατία έχει δύο πυλώνες στη φύση και τη λειτουργία της:

(α) Τα ατομικά δικαιώματα, που διασφαλίζουν την ελευθερία του ατόμου έναντι του κράτους και κατά ορισμένους και έναντι ιδιωτών, τουλάχιστον των ισχυρών εξ αυτών, λόγω της δύναμης επιβολής που κατέχουν, πράγμα κατά την κρίση μου ορθό.

(β) Τη λαϊκή κυριαρχία, που είναι ο πιο παρεξηγημένος αλλά και ο πιο παραμελημένος από τους δύο αυτούς πυλώνες και ο οποίος αποτελεί το επιστέγασμα της φύσης της συλλογικότητας.

Ωστόσο, η διαστρέβλωση της έννοιας της λαϊκής κυριαρχίας οδηγεί αναπόφευκτα σε διαστρέβλωση και της ουσίας των ατομικών δικαιωμάτων, που έτσι καταλήγουν να είναι έκφραση ενός άκρατου ατομισμού, γιατί το άτομο και η συλλογικότητα είναι χωρισμένα μόνο στην αντίληψη των ανθρώπων και όχι πραγματικά. Αποτελούν μία ενότητα που απαιτεί ισορροπία ανάμεσά τους. Όμως η γνωστή ισορροπία των συγκρουόμενων δυνάμεων, όταν κάποιες επιβάλλονται εν αδίκω ώστε οι άλλες να σιωπούν, δεν είναι αληθινή και δεν αποτελεί στοιχείο της δημοκρατίας – ακόμη και στις περιπτώσεις που είναι αναγκαία για να διαφυλαχτεί η ύπαρξη της κοινωνίας. Αυτό που δυσκολεύει τα πράγματα είναι ότι η λαϊκή κυριαρχία έχει στον πυρήνα της το κοινό καλό και τη συλλογικότητα ως ποιότητα, αλλιώς δεν θα επρόκειτο για δημοκρατία. Το κοινό καλό είναι που αποτελεί την αληθινή

ισορροπία ανάμεσα στο άτομο και τη συλλογικότητα, αλλά οι προϋποθέσεις του δεν είναι τόσο απλές όσο πολλοί μπορεί να φαντάζονται.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να διερωτηθούμε τι είδους άνθρωπος είναι αυτός που θα μπορεί να αποδεχθεί και να στηρίξει τη δημοκρατία πραγματικά, δηλαδή την ελευθερία και το κοινό καλό ταυτόχρονα. Είναι το σύγχρονο μοντέλο ζωής τέτοιο που να καλλιεργεί αυτό το είδος ανθρώπου ή μήπως δεν είναι; Αν θέλουμε να είμαστε συνεπείς με τις απαιτήσεις μας, θα πρέπει να στοχαστούμε για πολύ, για να δούμε αν η θεωρία μας βρίσκεται σε λογική συνοχή με την πράξη μας, γιατί, αν δεν είναι, τότε απλώς θα ζούμε μόνο με φαντασιώσεις.

Με θεμέλιο αυτές τις βασικές σκέψεις και παραδοχές, μπορούμε να κρίνουμε την επίδραση που έχει η τεχνολογία στη δημοκρατία και αν υπάρχει και η αντίστροφη επιρροή, της δημοκρατίας στην τεχνολογία.

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τις θετικές συνέπειες που είχε η τεχνολογία στην ανθρώπινη ζωή, μεγαλύτερη ξεκούραση, αποδοτικότητα εργασίας, άνεση, επιμήκυνση της ζωής και διάφορα άλλα που είναι προφανή. Όμως το πρόβλημα στις ανθρώπινες κοινωνίες είναι ότι τα πάντα υποτάσσονται και διαμορφώνονται από τις βασικές τάσεις των ανθρώπων κάθε εποχής. Αυτές οι τάσεις θα είναι και ο φορέας τους. Για παράδειγμα, αν μία κοινωνία είναι ανταγωνιστική, τότε όλα τα τεχνολογικά επιτεύγματα θα χρησιμοποιηθούν για χάρη του ανταγωνισμού, αλλά και θα δημιουργηθούν νέα κατάλληλα γι' αυτόν. Και η αλληλεπίδραση ανάμεσα στα μέσα με τις συνθήκες και τη συνείδηση θα είναι αμοιβαία βλαπτική. Κανένας τομέας της ανθρώπινης προσπάθειας δεν λειτουργεί στο κενό, θεωρητικά και σαν να μην υπάρχει ο άνθρωπος και η κοινωνία. Όλοι λειτουργούν μέσα στην κοινωνία και διαμέσου αυτής, οπότε κανείς τομέας δεν δικαιούται να επικαλείται την απόλυτη ελευθερία, γιατί μια τέτοια "ελευθερία" θα είναι απλώς ασυδοσία.

Επομένως, απαιτείται να υπάρχει μία ισορροπία ανάμεσα στην

τεχνολογία και την ατομική και συλλογική συνείδηση και οφείλουμε να κάνουμε μία αποτίμηση ποσοτική και ποιοτική ανάμεσα στα θετικά και τα αρνητικά αποτελέσματα. Όμως αυτό δεν είναι εύκολο και σε κάθε περίπτωση δεν επιτρέπεται να κρύβει μιαν άλλη, εξίσου επιβλαβή, τάση να μην αλλάξει τίποτε από το παρελθόν, από φόβο, προσκόλληση ή ο,τιδήποτε παρόμοιο. Βλέπει κανείς ότι η αληθινή ισορροπία είναι δύσκολη, αλλά ακόμη και αυτή θα προκαλέσει κάποια κοινωνική αποσταθεροποίηση ή, έστω, έντονες αλλαγές στην ανθρώπινη ζωή.

Και είναι παραπειστικό το ερώτημα «μα είναι δυνατόν να απορρίψουμε την πρόοδο; Είμαστε σκοταδιστές;». Αυτό το ερώτημα στην ουσία του έχει ήδη αυθαιρέτως ταυτίσει την πρόοδο με την τεχνολογία, πράγμα που είναι λανθασμένο, παρά το ότι η τεχνολογία έχει διευκολύνει εν μέρει την πρόοδο – αλλά, δυστυχώς, και την οπισθοδρόμηση. Για παράδειγμα, οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι με τις νέες τεχνολογίες της εποχής, φθάνοντας μέχρι την ατομική βόμβα με τις τεράστιες καταστροφικές συνέπειές τους. Επίσης δεν πρέπει να υποτιμάμε το κινδύνους που εγκυμονεί η τεχνολογία για το μέλλον. Λόγου χάρη, ο Έλον Μασκ, που κανένας δεν θα μπορούσε να τον κατηγορήσει για σκοταδισμό και οπισθοδρομικότητα ή μίσος προς την τεχνολογία, έχει ήδη εκφραστεί με πολύ απαισιόδοξο τρόπο για το μέλλον και τις επιπτώσεις της τεχνητής νοημοσύνης στην ανθρώπινη ύπαρξη (βλέπετε “Elon Musk: regulate AI to combat ‘existential threat’ before it’s too late”, διαθέσιμο στο διαδίκτυο

<https://www.theguardian.com/technology/2017/jul/17/elon-musk-regulation-ai-combat-existential-threat-tesla-spacex-ceo>). Αλλά δεν είναι μόνο ο Έλον Μασκ. Μαζί του και πλήθος άλλων ηγετικών και ιδρυτικών στελεχών σε εταιρείες ρομποτικής και παρόμοιας φύσης εταιρείες έχουν απευθύνει επιστολή στον ΟΗΕ για τον πραγματικό κίνδυνο από τα αυτόνομα πολεμικά συστήματα που απειλεί με εξαφάνιση την ανθρωπότητα (βλέπετε “An Open Letter to the United Nations Convention on Certain Conventional Weapons”, διαθέσιμο στο διαδίκτυο <https://futureoflife.org/autonomous-weapons-open-letter-2017/?>

cn-reloaded=1).

Επομένως, η απάντηση σε αυτό το δήθεν αθώο ερώτημα θα εξαρτηθεί από την αλήθεια των γεγονότων και των κινήτρων που περιέχει. Μπορεί πέραν ενός ορισμένου ορίου να αποτελεί άρνηση της προόδου ή, αντιθέτως, να εμποδίζει την οπισθοδρόμηση. Ο χρόνος και οι συνθήκες παίζουν εξαιρετικά σημαντικό ρόλο στην ποιοτική επίδραση της τεχνολογίας.

Γενικά, θα μπορούσε κανείς να πει ότι κάθε τι που μπορεί εύκολα σε συγκεκριμένες συνθήκες να προαγάγει την ανισότητα και την παθητικότητα και, επομένως, σε μήκος χρόνου τη δουλεία του ανθρώπου είναι απορριπτέο, ακόμη και αν εκ πρώτης όψεως φαίνεται να παρέχει διευκολύνσεις στην καθημερινότητα. Αν και κάποτε θα πρέπει να μιλήσουμε και για τη δουλεία της ίδιας της φύσης στις ανθρώπινες ορέξεις και υπερβολές.

Οι όποιες προσπάθειες εξισορρόπησης ανάμεσα στην τεχνολογία και τη δημοκρατία θα μπορούσαν να τελεσφορήσουν σε συγκριτικά συντομότερο χρόνο υπό δύο προϋποθέσεις:

(α) Αν οι κοινωνίες αποφάσιζαν αν αντιμετωπίσουν τα προβλήματά τους πιο ώριμα στα πλαίσια της συλλογικότητας και όχι του ατομισμού και

(β) Αν οι πολιτικοί ήταν πραγματικά, τρόπον τινά, οδηγοί για το μέλλον της κοινωνίας – αλλά δυστυχώς απλώς ακολουθούν παθητικά τις κοινωνικές εξελίξεις, για να μένουν μέσα στο ανταγωνιστικό πολιτικό παιχνίδι και έτσι να εκπληρώσουν τις φιλοδοξίες τους. Επίσης, νομίζουν ότι οι άκριτες και αυθαίρετες αποφάσεις τους τούς καθιστούν ταγούς της κοινωνίας. Αυτό το τελευταίο όμως θα αποτελέσει θέμα ενός άλλου άρθρου.

Ας δούμε τώρα μερικά προβλήματα που δημιουργεί η τεχνολογία σε συνδυασμό με τα θετικά της. Στο τέλος, βέβαια, απαιτείται ένα ζύγισμα ζημιάς και οφέλους.

Η τεχνολογία λειτουργεί σε τρία κύρια πεδία:

(α) Τον στρατό, για τα όπλα (που ίσως είναι και ο τομέας με τις περισσότερες καινοτομίες), που συμπεριλαμβάνουν και τα βιολογικά και χημικά όπλα, την τεχνητή νοημοσύνη και τα συστήματα ελέγχου.

(β) Το πολιτικό πεδίο ως συστήματα ελέγχου της κοινωνίας.

(γ) Την αγορά, που απευθύνεται στις καθημερινές ανάγκες των ανθρώπων και τις επιθυμίες τους.

Τα πρώτα, που είναι για πολεμική χρήση, αποτελούν μεν ένα αναγκαίο κακό, αλλά έχουν ξεφύγει κατά πολύ της λογικής και εξυπηρετούν όχι την άμυνα αλλά περισσότερο τις βλέψεις ατόμων ή μικρών ομάδων για κυριαρχία, περιφερειακή και παγκόσμια. Αυτό το πρόβλημα, όμως, δεν λύνεται με την κατάργηση των όπλων, αλλά με έλεγχο δημοκρατικό που να περιορίζει και να αφοπλίζει αυτές τις ομάδες. Κάτι τέτοιο όμως απαιτεί και δημοκρατικά αναπτυγμένη κοινωνία με τους παραπάνω δύο όρους (ελευθερίας και λαϊκής κυριαρχίας), πράγμα που δεν υπάρχει.

Πάντως, αυτός είναι ο τομέας όπου έχει γίνει από νωρίς φανερό το αποτρόπαιο πρόσωπο του ανθρώπου και η αδιαφορία του για τις άλλες ζωές.

Η τεχνολογία στα χέρια της πολιτικής διευκολύνει τον έλεγχο είτε πρόκειται για την απλή τηλεόραση που δίνει εύκολη και συνεχή πρόσβαση στη συνείδηση του ατόμου είτε για τεχνολογίες άμεσου ελέγχου της ζωής με οποιαδήποτε αιτιολόγηση. Αυτό αποτελεί πραγματικά έναν υπαρκτό κίνδυνο για τη δημοκρατία. Και πρέπει να σταθμίσουμε ανάμεσα σε κινδύνους και ωφέλειες, όπως π.χ. είναι σε τόπο και χρόνο σημαντικότερος ο κίνδυνος από το κοινό έγκλημα του οποίου γίνεται συνήθως επίκληση ή από την πολιτική αυθαιρεσία που πιθανότατα θα χρησιμοποιήσει την τεχνολογία για δικό της όφελος; Αυτό θα πρέπει να εξαρτηθεί από τις επικρατούσες συνθήκες και άλλους ενδεχόμενους παράγοντες. Όμως μπορεί κανείς να πει ότι, σε γενικές γραμμές, η ασφάλεια είναι δυστυχώς ένας όρος που μπορεί να συμπεριλάβει

τα πάντα, ακόμη και αντιφατικά πράγματα και να γίνει κατάχρησή του ακόμη και από τους πολίτες, γιατί στο εννοιολογικό της υπόβαθρο έχει ταυτιστεί με τον φόβο.

Θα δώσω ένα παράδειγμα αμφίσημης χρήσης της τεχνολογίας στη Σιγκαπούρη κατά την κρίση της πανδημίας του κορωνοϊού, που έχει αναφερθεί από τον αναπληρωτή καθηγητή Hallam Stevens και την επίκουρη καθηγήτρια Monamie Haines του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου της Nanyang της Σιγκαπούρης σε κοινό άρθρο τους στο East Asian Technology and Society, an international journal, με τίτλο "Trace Together: Pandemic Response, Democracy and Technology", Ιούλιος 2020, διαθέσιμο στο διαδίκτυο <https://www.researchgate.net/publication/343278532>. Ο σκοπός τους δεν ήταν να διερευνήσουν το αν η τεχνολογία που χρησιμοποιήθηκε ήταν εργαλείο ελέγχου, αλλά το τι πολίτες "καλλιεργούσε" μια τέτοια πρακτική. Η κυβέρνηση της Σιγκαπούρης στα πλαίσια της προσπάθειας να αντιμετωπίσει την πανδημία του covid-19 ζήτησε από τον πληθυσμό της χώρας να εγκαταστήσει την εφαρμογή "Trace Together" στα κινητά τηλέφωνα που να δίνει στον πολίτη τη δυνατότητα να ενημερώνεται για επαφές του με πιθανούς φορείς του κορωνοϊού. Αυτά τα στοιχεία είχαν προηγουμένως συγκεντρωθεί από ιχνηλάτηση της κίνησης των φορέων μέσω των κινητών τηλεφώνων. Τελικά, η αλήθεια είναι ότι η Σιγκαπούρη αντιμετώπισε με επιτυχία την κρίση υγείας. Οι πολίτες έδειξαν εμπιστοσύνη στην κυβέρνησή τους, αλλά υπήρχαν και εκείνοι που αμφέβαλλαν για την ορθότητα των μέτρων, γιατί θεώρησαν πως παράλληλα με την αντιμετώπιση της πανδημίας υπήρχαν και οι ατομικές ελευθερίες και η ιδιωτικότητα που έπρεπε να διαφυλαχθούν και θεωρούσαν πως οι δεύτερες βάρυναν περισσότερο σε μήκος χρόνου.

Οι δύο πανεπιστημιακοί κατέληξαν σε ορισμένα συμπεράσματα λογικά και άξια προσοχής: (α) Η επιτυχία στην αντιμετώπιση της πανδημίας αύξησε την εμπιστοσύνη των πολιτών στην κυβέρνηση, αλλά τελικά μείωσε την μεταξύ των πολιτών εμπιστοσύνη. (β) Αυτή η τακτική καθιστούσε τους πολίτες παθητικούς και απόλυτα εξαρτημένους από την κυβέρνηση.

Αντιθέτως, όπως αναφέρουν, στην Ιαπωνία κατά την κρίση της Φουκουσίμα το 2011 λόγω της γνωστής διαρροής ραδιενέργειας οι πολίτες, λόγω της έλλειψης εμπιστοσύνης στις πληροφορίες που έδινε το κράτος, έκαναν οι ίδιοι μετρήσεις, για να έχουν μία καλύτερη εικόνα της κατάστασης. Η εμπιστοσύνη του λαού σε αυτές τις μετρήσεις ήταν μεγαλύτερη από εκείνη στις μετρήσεις του κράτους. Αυτή η λαϊκή πρωτοβουλία προφανώς εντάσσεται στα πλαίσια της αναπτυσσόμενης "Citizen Science" και, παρά τα όριά της, είναι εξαιρετικά χρήσιμη μακροπρόθεσμα, γιατί καθιστά τους πολίτες μετόχους στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι.

Αυτή είναι μία διπλή όψη στη χρήση της τεχνολογίας. Λογικά μιλώντας, ο αληθινός πολίτης δεν πρέπει να είναι παθητικός και σε απόλυτη εξάρτηση από μία κυβέρνηση ή οποιονδήποτε, ακόμη και αν αυτή είναι αξιόπιστη, γιατί οι κυβερνήσεις και οι εποχές αλλάζουν. Σε αυτή την περίπτωση, η νοοτροπία παραμένει και τα στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν από οποιονδήποτε. Το βασικό πρόβλημα του ανθρώπου σήμερα είναι να βγει έξω από την άγνοια και την παθητικότητα.

Αλλά, σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να παρεμβάλω μία αναγκαία σκέψη: Ότι η ελευθερία και η ιδιωτικότητα που πολλοί επικαλούνται εύκολα πρέπει να επαναπροσδιοριστούν κατά περιεχόμενο και σκοπό, γιατί δεν επιτρέπεται να έχουν αντικοινωνικό περιεχόμενο, που στρέφεται ενάντια στο κοινό καλό. Όπου υπάρχει αντικοινωνικότητα και έλλειψη κοινωνικής συνοχής, εισέρχεται πάντοτε η εξουσία, για να χρησιμοποιήσει τον φόβο και την ανάγκη για ασφάλεια προς όφελός της. Όλες οι σχέσεις είναι αμφίδρομες, πράγμα που δημιουργεί ευθύνες για όλους. Επομένως, ο πολίτης θα πρέπει ο ίδιος να φέρεται αυτοβούλως με ευθύνη και να μην βλάπτει τους άλλους, ώστε οι κυβερνήσεις να μη χρησιμοποιούν τέτοιες τεχνολογίες ελέγχου για λόγους ασφάλειας και πολύ περισσότερο επικαλούμενες την ασφάλεια ως πρόσχημα.

Συνεχίζοντας στο ζήτημα της τεχνολογίας, πρέπει να επισημάνω

ότι το υπόλοιπο της τεχνολογίας βρίσκεται αποκλειστικά στα χέρια της αγοράς. Βέβαια, η αγορά λειτουργεί και στις προηγούμενες περιπτώσεις, αλλά υπάγεται σε κάποιον περιορισμό από τους παράγοντες που εξυπηρετεί, στρατό και πολιτικές σκοπιμότητες. Απέναντι όμως στην κοινωνία είναι πολύ πιο πρωτοβουλιακή και παρεμβατική, ώστε να διαμορφώνει τη ζήτηση πέρα από τις αληθινές ανάγκες των ανθρώπων. Θα δώσω ένα παράδειγμα από το βιβλίο του αμερικανού δημοσιογράφου Ted Fishman του 2005, Κίνα ΑΕ, σελ. 233, εκδ. Κλειδάριθμος: *“Κατά μέσον όρο, οι νεαροί καταναλωτές των πόλεων αλλάζουν τηλέφωνο μετά από μόλις 8 μήνες”*. Αν αυτό αληθεύει (και δεν φαίνεται να απέχει από την αλήθεια), τότε μπορεί να αναλογιστεί κανείς σε τι είναι αληθινά χρήσιμη αυτή η υπερβολή. Έτσι, το κινητό τηλέφωνο, που άλλαξε δραματικά την προσωπική και επαγγελματική ζωή των ανθρώπων προς το καλύτερο, κατέληξε να είναι μέσο για ικανοποίηση της ματαιοδοξίας. Η διαφήμιση και η εν γένει προώθηση των εμπορευμάτων βασίζεται σε αυτό το ψυχολογικό υπόβαθρο του ανθρώπου που λειτουργεί σε γραμμή ελάχιστης αντίστασης, αλλιώς θα ήταν ασύμφορο και ατελέσφορο, γιατί θα απαιτούσε περισσότερο χρόνο να πειστεί κανείς να αγοράσει ένα προϊόν και κυρίως το λογικότερο μέρος του εαυτού του θα του υποδείκνυε ότι αυτό αποτελεί μία περιττότητα. Δηλαδή, το κέρδος και η καθήλωση του ανθρώπου σε αυτό το σκοτεινό και παθητικό ψυχολογικό υπόβαθρο είναι αλληλένδετα και αποτελούν παράγοντες που στηρίζουν την εξουσία.

Έχει ήδη παρατηρηθεί από πολλούς ότι η τεχνολογία διευκολύνει μεν τη ζωή, αλλά ταυτόχρονα την περιπλέκει, γιατί η αγορά δεν είναι ένας παθητικός δέκτης των ανθρώπινων επιθυμιών που υπάρχουν, αλλά και παράγοντας που τις εντατικοποιεί και δημιουργεί νέες. Βέβαια, πάντοτε βασίζεται σε αυτό το θεμελιώδες επιθυμησιακό υπόβαθρο, αλλά το χρησιμοποιεί και το καλλιεργεί εξαντλητικά. Πιστεύω ότι η έντονη παρεμβατικότητα της αγοράς στη συνείδηση δεν φαίνεται να συνάδει προς τη δημοκρατία και την ανθρώπινη ελευθερία. Ο άνθρωπος δεν είναι πραγματικά ελεύθερος να επιλέξει αν θα υποκύψει στην πίεση της αγοράς, γιατί η διαφήμιση και τα επιβεβλημένα πρότυπα είναι

τόσο καταγιγιστικά έχοντας αποκλείσει κάθε τι άλλο, ώστε δεν του είναι δυνατόν να βγει από τον φαύλο κύκλο αυτής της ιδιόρρυθμης ανελευθερίας – παρά το ότι ευθύνεται και ο ίδιος για το πώς κατέληξε να είναι έτσι εγκλωβισμένος.

Οπότε, η συνέπεια ήταν, τελικά, να έρχεται η τεχνολογία και να λύνει προβλήματα του παρελθόντος, αλλά και να δημιουργεί νέα που δεν ήταν αναπόφευκτα και αναγκαία για την ανθρώπινη ανάπτυξη, πράγμα που έχει υπερβεί ακόμη και την έννοια της αφθονίας, κατέληξε να είναι μία περιττότητα. Αυτό οφείλεται στην ανετοιμότητα και στην κατεύθυνση της ανθρώπινης ζωής που είναι ακόμη χαοτική και υλιστική, δηλαδή σχεδόν αποκλειστικά κατευθυνόμενη στο έχειν και τον εφουχασμό που είναι μία έκφραση του έχειν. Δύο πρόχειρα παραδείγματα είναι αφ' ενός μεν το ότι η τεχνολογία απέβαλε τους ανθρώπους από την παραγωγή (προκαλώντας ανεργία) και αφ' ετέρου το ότι η εξοικονόμηση ελεύθερου χρόνου όπου υπάρχει δεν καταλήγει σε ορθή χρήση του, αλλά σε διάχυση και ανόητη εκτόνωση, γιατί στην ουσία λείπει η πρόθεση και η κατεύθυνση. Χρήσιμη σε αυτό το σημείο είναι η επισήμανση του Νιλ Πόστμαν, καθηγητή στο πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης στο βιβλίο του "Διασκέδαση μέχρι θανάτου", εκδ. Δρομέας, 1998, σελ. 9 και 10: «*Ωστόσο, είχαμε λησμονήσει ότι εκτός από το σκοτεινό όραμα του Όργουελ υπήρχε και ένα άλλο, εξίσου ανατριχιαστικό – λίγο παλαιότερο και κάπως λιγότερο γνωστό: Ο "Θαυμαστός Καινούργιος Κόσμος" του Άλντους Χάξλεϊ. Αντιθέτως με ό,τι πιστεύει ο πολύς κόσμος, ακόμη και οι άνθρωποι κάποιας παιδείας, ο Χάξλεϊ και ο Όργουελ δεν έκαναν την ίδια προφητεία. Ο Όργουελ προειδοποιούσε ότι κάποια στιγμή θα επιβληθεί ένας έξωθεν αυταρχισμός. Αντιθέτως, για τον Χάξλεϊ δεν χρειάζεται Μεγάλος Αδελφός για να στερηθεί η ανθρωπότητα την αυτονομία, την ωριμότητα και την ιστορική της μνήμη. Εκείνος πίστευε ότι σιγά-σιγά οι άνθρωποι θα καταλήξουν να αγαπούν την καταπίεσή τους, να λατρεύουν την τεχνολογία και να αποδομήσουν την ικανότητά τους για σκέψη.*

Τον Όργουελ τον φόβισαν οι άνθρωποι που θα απαγόρευαν τα βιβλία. Τον Χάξλεϊ τον φόβιζε το γεγονός ότι δεν θα υπήρχε λόγος να απαγορευτεί ένα βιβλίο, γιατί δεν θα βρισκόταν άνθρωπος πρόθυμος να το διαβάσει...».

Επίσης παρακάτω: «Όπως επεσήμανε ο Χάξλεϊ... οι υπέρμαχοι της ελευθερίας της σκέψης και οι ορθολογιστές που πάντα γρηγορούσαν και αντιμάχονταν κάθε μορφή τυραννίας “παρέλειψαν να εκτιμήσουν την ακόρεστη δίψα του ανθρώπου για ψυχαγωγία”...».

Αυτό συμβαίνει, γιατί το έχειν λειτουργεί πάντοτε με τυχειότητα και επιθυμίες. Κάτω από αυτή την επιφάνεια των πραγμάτων ελλοχεύει η τάση υπεροχής που χαρακτηρίζει πολλές επιθυμίες και, σε κάθε περίπτωση, όλες οι επιθυμίες είναι άπληστες, δεν έχουν όρια. Η απληστία είναι ένα είδος κυριαρχικότητας, ακόμη και αν σχετίζεται με φαινομενικά παθητικές απολαύσεις, πράγμα όμως που δεν είναι του παρόντος άρθρου. Μόλις ικανοποιηθεί μια αληθινή ανάγκη, στον κενό και ήρεμο χώρο που αφήνεται δεν εισέρχεται κάποια πνευματική ανάταση και κατανόηση ή μία δημιουργική στοχαστικότητα, αλλά μία άλλη παρόμοια επιθυμία που θα συντηρήσει το ενδιαφέρον για τη ζωή και θα επιβεβαιώσει τη θέση του ατόμου στην κοινωνία. Αυτό καταλήγει να γίνει μία υποδούλωση, μια και η υπεροχή ταυτίζεται με το έχειν. Αυτή η κατάσταση ευνόησε την υπερβολική αύξηση της τεχνολογίας και της κατανάλωσης.

Για να μην υπάρχουν κίνδυνοι, θα έπρεπε η εσωτερική αυταξία και ανεξαρτησία της κοινωνίας να είναι μεγαλύτερη, ώστε να μη γίνεται ενεργούμενο της τεχνολογίας. Η ανάπτυξη του ανθρώπου πρέπει να είναι διπλής κατεύθυνσης και η εσωτερικότητά του να υπερτερεί, να αποτελεί το κυβερνητικό στοιχείο της ζωής του. Πιστεύω ότι αν κανείς μειώνει την αυτεξουσιότητα του ανθρώπου και αυξάνει το έχειν, τότε αυξάνει την εξάρτηση και μειώνει την ελευθερία.

(Συνεχίζεται)

5/5/2021

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ

εικόνες : pixabay.com, en.wikipedia.org